

Meerjarenbeleidsplan 'Houvast op school'

Nieuw onderwijsaanbod godsdienst/levensbeschouwing voor de basisschool

Voorwoord

Er staat druk op de basisscholen. De maatschappij is complex en er wordt veel van leerkrachten verwacht. Kwaliteit lijkt te worden afgemeten aan scores en resultaten. Hierdoor is er weinig tijd voor andere aspecten van persoonlijke groei zoals creativiteit en spiritualiteit. Hoewel een aanzienlijk deel van de Nederlandse samenleving niet meer wordt opgevoed binnen een religie, krijgen kinderen vaak te maken met godsdienstige inzichten en standpunten. Steeds minder hebben leerkrachten vanuit hun opvoeding of opleiding de handvatten beschikbaar om het gesprek hierover aan te gaan. Het gesprek, waarbinnen inzichten kunnen worden gedeeld en de dialoog op gang wordt gebracht, vereist daarom goed materiaal waarin de leerkrachten deze handvatten krijgen aangereikt. Zo krijgen zij houvast om het gesprek, waarbinnen niets zeker is, met leerlingen aan te gaan en zo bruggen te slaan tussen kinderen van verschillende culturen en godsdiensten.

Historie

In de periode 2011-2014 heeft een groep onderwijsprofessionals uit het katholiek basisonderwijs samengewerkt om het onderwijsmateriaal van Vastenactie Nederland te vernieuwen. Zij ontvingen uit het veld positieve signalen over dit katholiek geïnspireerde materiaal, zowel van schooldirecteuren en leerkrachten als van pastores en docenten GVO uit het openbaar basisonderwijs. De geluiden die zij gedurende deze jaren hoorden over onvrede met het bestaande onderwijsmateriaal godsdienst/levensbeschouwing werden steeds luider en dat maakte dat zij, in de periode 2014-2017 hebben onderzocht of er concreet behoefte bestaat aan een katholiek geïnspireerd onderwijsaanbod voor het gehele schooljaar. De groep heeft zich laten informeren over inzichten die zich in het veld ontwikkelden aangaande inhoud, didactiek en conceptuele aanpak. De leden van deze groep hebben contacten gezocht en zijn het gesprek aangegaan met stakeholders. De pilot, die heeft plaats gevonden in januari en februari 2017 op meer dan 20 basisscholen, heeft een zeer goed resultaat geboekt. De interesse voor de nieuwe aanpak is groeiend en met vertrouwen is op maandag 28 augustus 2017 de stichting "Houvast op school" opgericht.

Doel van de stichting

Stichting Houvast op School wil materiaal ontwikkelen en produceren voor het vakgebied godsdienst/levensbeschouwing voor het basisonderwijs, een interactief platform faciliteren voor de betrokken partijen waaronder scholen, leraren en leerlingen, en voorts al hetgeen rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn. De stichting ontleent haar inspiratie aan de rooms-katholieke traditie. Het materiaal nodigt leerlingen en leraren uit om te pelgrimeren door deze traditie en is gericht op de persoonlijke ontwikkeling van ieder kind en volwassene. De stichting rust desgewenst onderwijsprofessionals toe in het gebruik van het materiaal. De stichting dient het algemeen belang. De stichting heeft geen winstoogmerk.

Stichting 'Houvast op school'

De stichting heeft een bestuur bestaande uit een voorzitter, een penningmeester en een secretaris. Voorzitter Liesbeth van Gool, theologe en coach, consultant bij Identiteit&Zingeving, in vorig dienstverband senior identiteitsbegeleider in het basisonderwijs bij stg. Arkade en programmamanager onderwijs bij Vastenactie

Penningmeester Bas Dumoulin, theoloog, pedagoog en beleidsondersteuner Identiteit RVKO en docent PABO Thomas More

Secretaris Pieter Gerrits, tot 1-12-2017 adviseur kwaliteit&identiteit bij Verus.

De leden van het bestuur laten zich adviseren door een landelijke werkgroep. De leden van de werkgroep zijn:

Liesbeth Stalmeier, theologe, Bisschoppelijk gedelegeerde onderwijs Bisdom Rotterdam

Agda Wachter, theologe, master in verandermanagement, Identiteitsmedewerker Onderwijsbureau Meppel

Jeroen Hoogerwerf, Levendig Uitgever, voorheen werkzaam bij uitgeverij Kwintessens

Jos de Pater, docent Fontys Hogescholen, theologie en levensbeschouwing.

Stichting 'Houvast op school' heeft gesprekken gevoerd met professionals voor de klas en de managementlaag van het onderwijs en heeft voldoende respons gekregen om op basis van onderstaande uitgangspunten nieuw aanbod te gaan ontwikkelen.

Bovendien is er een pilot van 6 weken uitgevoerd op 20 scholen door heel Nederland. Het materiaal werd zeer positief beoordeeld. De kritische feedback was opbouwend en wordt verwerkt bij het definitieve materiaal.

Er is een markt voor materiaal dat geïnspireerd door de katholieke traditie, leerlingen en leraren uitnodigt door deze traditie te pelgrimeren, dat wil zeggen te onderzoeken welke betekenis de verhalen en daarop gebaseerde cultuur voor hen heeft voor vandaag en morgen.

Kinderen en volwassenen van vandaag kennen de verhalen die ten grondslag liggen aan kunst en andere culturele uitingen veelal onvoldoende om de diepte er van te ervaren en er betekenis voor hun eigen leven aan te kunnen ontlenen. Er bestaat een behoefte om de persoonlijke belevingswereld van vandaag weer te koppelen aan de belevingswereld van componisten, kunstenaars en andere cultuurdragers.

Er is openheid en belangstelling voor godsdienst en religie vanuit historisch cultureel perspectief.

Er is bij de jongere, vooral ook bij de niet godsdienstig opgevoede leerkrachten op scholen voor katholiek basisonderwijs, aandacht voor het invullen en actief kleur geven aan de identiteit van de school. Dit blijkt o.a. uit het feit dat bij verschillende begeleidingsinstanties de vraag is binnengekomen naar materiaal dat meer ingaat op de inhoud van de feestdagen en deze in hun context plaatst. Dit signaal is o.a. ook opgepakt door het Catharijneconvent. Hieruit is hun aanbod *Feest, weet wat je viert* ontstaan.

Leerkrachten zijn echte professionals die serieus kunnen en moeten worden genomen in hun didactische en pedagogische vaardigheden. Zij zijn in staat om een grotere en eigen rol te spelen bij het inrichten van de les die aansluit bij de onderwijsbehoeften van hun kinderen. Zij voelen zich beperkt als de bedoeling van de les niet duidelijk is en zij deze les hierdoor niet een eigen invulling kunnen geven.

Leerkrachten, en in het bijzonder de jongere, kunnen en willen uitgenodigd en uitgedaagd worden tot verdere professionalisering op het gebied van godsdienst en levensbeschouwing passend binnen de identiteit van de school.

De jongere generatie leerkrachten staat positief tegenover het vak godsdienst / levensbeschouwing (golev), maar zij nemen over het algemeen zelf weinig tot geen inhoud mee vanuit hun eigen opvoeding. Dit blijkt uit de contacten die bestaan met lerarenopleidingen door heel Nederland.

De school werkt mee aan de persoonlijke vorming en dus ook de levensbeschouwelijke vorming van al haar leerlingen, maar draagt op dit gebied geen leer over. De school staat per definitie open naar de wereld en treedt haar leerlingen en ouders tegemoet in een dialogische houding. Door op het gebied van godsdienst/levensbeschouwing met leerlingen en ouders de dialoog aan te gaan werkt de school mee aan wederzijds begrip en respect zonder haar eigen identiteit op te geven. Zo neemt de school zelf een houding aan die geen ruimte geeft aan radicale stellingname.

Er is in het basisonderwijs vraag naar een thematisch aanbod, waarbij de Bijbel niet wordt gebruikt als illustratie voor het thema maar het thema wordt gebruikt als middel om de Bijbelverhalen te onderzoeken en zo in dialoog met de wereld en elkaar op zoek te gaan naar eigen antwoorden op levensvragen.

Uit onderzoek dat wordt gedaan door mevrouw Dr. T. Elshof van de Universiteit van Tilburg, komt naar voren dat ouders iets verwachten van een katholieke school. Dat geldt zowel voor ouders die zelf in meerdere of mindere mate een godsdienst aanhangen als voor ouders die dat niet doen. Zij willen dat hun kinderen iets meekrijgen van de verhalen en waarderen het houden van vieringen op schoolniveau, zoals Kerst. Dit zijn eerste voorzichtige conclusies. Het onderzoek is nog niet gepresenteerd op het moment dat dit meerjarenbeleidsplan wordt geschreven.

Inhoud en werkwijze van het materiaal van 'Houvast op school'

- De methode heeft een doorgaande leerlijn. De lessen zijn concentrisch, dat wil zeggen dat inhouden ieder jaar terugkomen en op het niveau van de leerlingen worden verbreed of verdiept. Er is een vast ritme in de lessen en daartussen worden uitstapjes gemaakt die per twee groepen kunnen afwijken.
- Het materiaal volgt met haar thema's de feestdagen. Vakanties en vrije dagen zijn verbonden aan deze feestdagen en hebben hun oorsprong in de christelijke cultuur. Het materiaal biedt daartoe de bijbehorende bijbelverhalen van Advent tot en met Pinksteren.
- Van zomervakantie tot Advent worden verhalen aangeboden vanuit het Oude Testament. Na Pinksteren tot aan de zomervakantie worden parabels, verhalen uit de Handelingen der Apostelen en andere centrale verhalen aangeboden.
- Er worden met regelmaat verhalen over heiligen opgenomen. Deze heiligen zijn voor de leerlingen bekend vanuit de Nederlandse context, zoals Valentijn, St Maarten en Sinterklaas.
- Het materiaal wordt zo geschreven dat kinderen en leerkrachten een gevoeligheid kunnen ontwikkelen op het gebied van de drie concepten van de Kennisbasis GoLev (RK), te weten, contingentie, transcendentie en traditie. Deze Kennisbasis is ontwikkeld door de V.K.L.O.
- De didactiek is gebaseerd op theologiseren met kinderen. Hiermee worden vragen opgeroepen die leiden tot levensbeschouwelijke ontwikkeling. Er wordt een narratieve ruimte gecreëerd.
- Door alle kinderen de ruimte te geven om te pelgrimeren door de verhalen, dat wil zeggen hun eigen ervaring te verbinden aan de ervaringen van de mensen uit de verhalen komt er een

proces op gang dat bijdraagt aan wederzijds respect, dialoog, sociale vaardigheden, nuancering en een zoekende houding. Dit werkt positief op begrip voor elkaar en werkt mee om radicalisering tegen te gaan.

- Bijbelverhalen worden aangeboden op het niveau van de groep en de school. Deze worden ingezet om kinderen de ruimte te bieden om hun eigen betekenis te vinden in de lagen van het verhaal.
- In de manier van werken wordt steeds de dialoog gezocht met andere godsdiensten en tradities.
- De opzet van het materiaal gaat niet uit van bij de leerkracht aanwezige godsdienstige basiskennis maar wordt zo aangeboden dat het voor alle leerkrachten goed te gebruiken is.
- De leerkracht wordt aangesproken op hun pedagogische en didactische professionele vaardigheden. De hoeveelheid te besteden tijd zowel als het gewicht van de inhoud maakt dat het behapbaar is voor iedere leerkracht. Ook voor de leerkracht die nog wat wankel in het vak staat of weinig tijd kan/wil besteden is de vraag niet te groot. Voor de leerkracht die zich vaardig en/of uitgedaagd voelt biedt het voldoende variaties en verdiepingsmogelijkheden.
- De methode voedt leerkrachten en leerlingen en reikt handvatten aan. Door de diversiteit van de werkvormen in de lessen kan de leerkracht zijn/haar eigen professionele keuzes maken.
- Werkvormen zijn niet ter illustratie van de inhoud van de lessen maar het communicatiemiddel. Hierdoor wordt de methode niet te cognitief en zet hij in op het beroeren van harten. Spel, drama, gesprek, meditatie/bidden en creativiteit zijn middelen om de thematiek te verinnerlijken.
- De methode socialiseert niet in een geloofsleer. Dat is geen taak die bij het onderwijs hoort. De methode wil een levensbeschouwelijke gevoeligheid tot ontwikkeling laten komen bij kinderen
- Het materiaal varieert in didactiek tussen de posities *learning ABOUT*, *learning FROM*, en *learning IN/THROUGH religion*. (*Bert Roebben*) *Learning INTO religion* wordt bescheiden aangeraakt.
- De methode zoekt aansluiting de persoonlijke bagage van de leerlingen; waar komen zij mee binnen en waar kunnen wij bij aansluiten.
- De methode neemt voor de leerkrachten drempels en obstakels weg om zich samen met kinderen te verwonderen, te verbazen over de dingen in de wereld om hen heen, om deze te beschouwen en bespreekbaar te maken en er betekenis aan te geven. In de Kennisbasis van de V.K.L.O. wordt dit 'het openen van de narratieve ruimte' genoemd.
- De methode is gericht op saamhorigheid, relatie en 'op pad zijn' (het vak godsdienst/levensbeschouwing niet als eindbestemming, maar als pelgrimstocht met de leerlingen; Roebben, 2015).
- In de lessen wordt ingezet op de kracht van symbolen, metaforen en rituelen, deze te leren verstaan en te kunnen hanteren.
- De methode maakt werk van 'school in de wijk', we dragen zorg voor elkaar (o.a. de school als dienst aan het kind en de samenleving, de werken van barmhartigheid). Het opent de ogen voor de wereld om hen heen, dichtbij en ver weg, en zet hen in beweging.
- De methode biedt bouwstenen voor meerdere vieringen.

Het doel van het materiaal

Kinderen en volwassenen te stimuleren zich te ontwikkelen binnen de drie concepten; Contingentie, Transcendentie en Traditie

Kinderen te helpen de mogelijkheid tot een religieuze levenshouding binnen zichzelf te ontdekken en te onderzoeken.

Kinderen te stimuleren van perspectief te wisselen met anderen met een religieuze houding of overtuiging.

Kinderen te stimuleren begrip te hebben voor mensen met een religieuze overtuiging op een manier dat zij het herkennen als een legitieme levenskeuze die mensen maken.

Levensbeschouwelijke ontwikkeling vindt plaats binnen een (door de leraar) gecreëerde 'ruimte' om op verhaal te komen.

Vorm van de nieuwe methode

- De nieuwe methode wordt volledig digitaal ontwikkeld met materiaal voor de 40 schoolweken per jaar en aangeboden via een website.
- De methode biedt lessen per twee groepen aan (1-2, 3-4, 5-6, 7-8), met voldoende mogelijkheden om ieder jaar het verhaal vanuit verschillend perspectief of thematiek aan te bieden.
- Vanwege ontwikkelingen in de samenleving op het gebied van vroeg- en naschoolse opvang wordt een deel van het materiaal voor groep 1-2 gescreend op gebruik voor peuters.
- Via ondersteunend materiaal en een digitaal platform krijgen leerkrachten de gelegenheid sterker te worden in het hanteren van metaforen, symbolen en rituelen. Zij kunnen hierdoor bij de tijd gebrachte godsdienst-pedagogische vaardigheden zoals het openleggen van ervaringen van transcendentie, contingentie en traditie bij kinderen en zichzelf ontwikkelen.
- Scholen doneren jaarlijks en krijgen als tegenprestatie een licentiecode toegestuurd om het materiaal van de website te kunnen bereiken en gebruiken.

Volledig digitaal materiaal

Het materiaal wordt via een nieuw te bouwen website aangeboden. Via deze website krijgen leerkrachten informatie en wordt een platform gevormd. Via dit platform kunnen goede ervaringen en tips en trucs worden doorgegeven aan elkaar, d.m.v. lessuggesties en het delen van successen. Ook kunnen vragen worden gesteld aan de redactie of bij het platform aangesloten docenten. De mogelijkheid voor leerlingen om te delen wat ze meemaken of ouders die elkaar tips en inspiratie geven wordt nader onderzocht en behoort ook tot de mogelijkheden.

Er wordt gezocht naar aansluiting met andere communities en websites die vanuit eenzelfde perspectief ook pedagogisch actief zijn op het gebied van godsdienst/levensbeschouwing.

De portal voor de school is helder en qua vormgeving en taal op de school gericht. Links naar andere aanbieders zijn goed te vinden.

De website zal technisch gebruiksvriendelijk zijn en in grafische vormgeving aantrekkelijk en eigentijds, met nieuw te maken illustraties, liedjes en indien mogelijk animaties en filmpjes.

Aan deze website wordt een relatiebeheersysteem gekoppeld waarin de algemene en bijzondere relationele kenmerken van scholen worden geadministreerd. De school weet zich daardoor bij contact met de redactie gekend en gewaardeerd.

Daarnaast heeft iedere school een eigen archiefruimte op de website, waarop leerkrachten aan kunnen geven wat ze in een bepaald jaar hebben gedaan en daarbij opmerkingen plaatsen die hen helpen voor een volgende keer.

De huidige website van de stichting is niet geschikt voor deze bovenstaande taken. Deze huidige website is informatief en ingericht ten behoeve van geïnteresseerden en is een middel bij pr, marketing en fondsenwerving.

Werkwijze en uitvoering in fases

Een vast team van auteurs zal zorg dragen voor eenheid in het materiaal. Zij komen met enige regelmaat bijeen om het mogelijk te maken feedback te geven en te ontvangen en de feedback uit het veld samen te bespreken. Zo werken zij aan optimalisering van het materiaal. Het auteursteam wordt aangestuurd door een hoofdredacteur.

Goede contacten met het onderwijs zijn onontbeerlijk voor de kwaliteit van het aanbod. In de eerste jaren zal samenwerking met een aantal scholen worden gezocht om het materiaal goed te laten aansluiten op de behoefte van het veld. Zo zal ook in een later stadium een mogelijke uitbreiding van het materiaal verder worden ontwikkeld op basis van de vragen uit de praktijk.

In de eerste fase worden de meeste kosten gemaakt en zijn er geen inkomsten. In deze fase worden de website, het basale materiaal voor 40 schoolweken en het ondersteunend materiaal gerealiseerd. Er zal veel aandacht worden besteed aan de promotie van de website en het lesmateriaal om te groeien in het aantal deelnemende scholen. Het interactieve platform wordt opgezet en breed uitgezet via social media. Ondersteuning wordt aangeboden via mini colleges via het platform op de website of de facebookgroep. Ook een training op locatie is mogelijk.

In de tweede fase worden website en materiaal aangepast aan de ervaringen in het veld. Ook wordt er meer materiaal ontwikkeld, zodat leerkrachten keuze kunnen maken uit meerdere mogelijkheden per week en zo maatwerk kunnen leveren aan hun leerlingen. Er wordt sterk ingezet op uitbreiding van het aantal deelnemende scholen. De kosten nemen licht af en de inkomsten zullen toenemen. Deze inkomsten worden in de website, het materiaal, het platform en de ondersteuning geïnvesteerd.

In de derde fase worden website en materiaal geoptimaliseerd. Het platform blijft actief en zorgt voor inspiratie en motivatie. De ondersteuning op locatie blijft waar nodig worden ingezet.

Voor de eerste fases van opbouw wordt subsidie gevraagd aan fondsen en particulieren en zonodig aangevuld door middel van crowdfunding.

De stichting ontvangt jaarlijkse financiële bijdragen van de deelnemende scholen. Vanwege het karakter van de stichting zal de gevraagde bijdrage op of onder een marktconform niveau zijn. Er is geen winstoogmerk. Wanneer er na aftrek van kosten een positief resultaat ontstaat zal dit worden ingezet om het materiaal te verbeteren dan wel uit te breiden.

Dit plan wordt geschreven met het oog op start in de school in september 2019

Contacten met de branche

Stichting Houvast op school heeft een groot netwerk in het bijzonder confessioneel onderwijs en daarbuiten. Het bestuur van Stichting Houvast op school heeft constructieve gesprekken gevoerd met o.a.:

Professor Dr. E Borgman, Universiteit van Tilburg
Mevrouw Dr. T. Elshof, Universiteit van Tilburg
Onderwijsbureau Meppel
RVKO, Rotterdamse vereniging voor Katholiek Onderwijs
Thomas More Hogeschool (pabo)
Uitgeverij Adveniat
Levendig Uitgever
Dhr J. Marx, Bisschoppelijk gedelegeerde van het bisdom Roermond en ontwikkelaar van de catechese methode 'Licht op ons pad'.

Zij dragen het initiatief een zeer warm hart toe en staan achter het meerjarenbeleidsplan.

Planning

Fase 0: Aanvragen ANBI status
Werken aan bekendheid met initiatief
Indienen subsidie aanvraag bij fondsen
Starten crowd funding
Promotie via media
Auteurs benaderen.
Website plan schrijven

Bij voldoende donaties en subsidies en perspectief op meer gaat het plan over op fase 1

Fase 1: Warme contacten benaderen en ambassadeurs werven
Ambassadeurs op pad om scholen te werven
Eerste presentatie op NOT 2019 (22-26 januari 2019)

Aanstellen schrijvers: 40 lessen per bouw(twee groepen)

Bijbehorend beeldmateriaal en liedjes
Opnemen minicolleges voor leerkrachten
Definitief ontwerpen en bouwen website
PR en marketing

Bij voldoende inkomsten kan worden gewerkt aan videomateriaal, filmen en montage en extra leermiddelen zoals een leerlingen boekje of een musical.

Fase 2: Opstarten klankbordgroepen
Opstarten platform

- Opstarten ondersteunende training op locatie
- Aanpassen website en materiaal op basis van feedback
- Uitbreiden aanbod met 40 extra lesmomenten
- PR en marketing

Bij voldoende inkomsten kan worden gewerkt aan videomateriaal, filmen en montage en extra leermiddelen zoals een leerlingen boekje of een musical.

Fase 3: Regelmatige gesprekken met klankbordgroepen

- Platform versterken
- Ondersteunende training op locatie
- Optimaliseren website en materiaal
- PR en marketing

Te bereiken resultaat;

Via subsidies vanuit fondsen en giften en donaties van particulieren voor het mogelijk maken van het eerste jaar met zijn initiële kosten en de twee daarop volgende schooljaren om de scholen de gelegenheid te geven het aanbod te leren kennen en zich aan te sluiten.

Er zijn op dit moment ruim 2.000 confessioneel bijzondere scholen in Nederland. Gezien de signalen zijn de te verwachten resultaten zeer positief en kan worden verwacht dat het aanbod, als het door 10% van deze scholen wordt gebruikt, na drie jaar zelfstandig en zonder subsidie kan voortbestaan.

Waarom dit initiatief?

Directeuren en leerkrachten voelen zich overvraagd. Het aandachtsgebied godsdienst/levensbeschouwing wordt gezien als extra omdat hiervoor geen eisen worden gesteld vanuit overheid, en omdat de resultaten ervan op het internet niet openbaar worden gemaakt. Daarom krijgt dit aandachtsgebied, hoewel het als belangrijk wordt gezien, regelmatig geen prioriteit. Een nieuw aanbod introduceren gaat langzaam en loopt via netwerken. De markt is geen aanbod- of vraag-gestuurd medium, maar loopt via relaties. Dat betekent dat een werkgroep wordt gevormd die relaties aanknoopt en onderhoudt om aan vertrouwen te bouwen.

Deze tijd heeft een verhaal van de kracht van zachtheid en liefde nodig. De bijzonder confessionele school heeft als geen andere de kans om dit verhaal te laten klinken en een geluid te laten horen dat bijdraagt aan meer dan de cognitieve ontwikkeling van mensen. De openbare school is van harte uitgenodigd om zich aan te sluiten en gebruik te maken van het materiaal.

Namens de stichting 'Houvast op school'
Liesbeth van Gool, voorzitter